

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. декана гуманітарно-правового
факультету
Національного аерокосмічного
університету ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Світлана ШИРОКА

2025 р.

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

за освітньою програмою «Прикладна лінгвістика»
(найменування)

зі спеціальності
035 «Філологія»
(код та найменування)

за спеціалізацією
035.10 «Прикладна лінгвістика»

у 2025 році

Харків
2025

ВСТУП

Атестація здобувачів вищої освіти
за освітньою програмою «Прикладна лінгвістика»
(найменування)

зі спеціальності

035 «Філологія»
(код та найменування)

за спеціалізацією

035.10 «Прикладна лінгвістика»
(код та найменування)

відбувається у формі атестаційного екзамену відповідно «Стандарту вищої освіти України» за першим (бакалаврським) рівнем, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія», затвердженому та введеному в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 869. Екзамен приймає фахова екзаменаційна комісія з певної спеціальності (освітньої програми), склад якої затверджується наказом ректора Університету.

До атестаційного екзамену входять питання за темами:

- перекладознавство/вступ до перекладознавства: теорія і практика перекладу;
- термінознавство;
- прикладна лінгвістика;
- редагування перекладів.

Перелік питань за темами наведений у програмі.

Критерії оцінювання знань

1. Результат атестаційного екзамену визначається за шкалою від 0 до 100 балів.

2. Екзамен проводиться у формі комп'ютерного тесту та комп'ютерної версії творчого завдання. Тест та комп'ютерна версія творчого завдання розміщені на сайті дистанційного навчання Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» у системі Mentor.

Тест складається із 100 формалізованих тестових завдань рівнозначної складності закритого типу (множинний вибір, визначення відповідності / невідповідності, самостійний підбір відповідника з опорою на наданий контекст). Творче завдання (випадковий вибір із 20 завдань) вимагає надання розгорнутої відповіді (обсяг 300 – 2000 тис. др. знаків з пробілами). Тест та творче завдання за змістом відповідають навчальним програмам з дисциплін професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю 035 «Філологія» та спеціалізацією 035.10 «Прикладна лінгвістика» (див. Додаток 1).

3. Нарахування балів відбувається: автоматично за виконання тесту – 50 балів; за виконання творчого завдання, яке перевіряє екзаменаційна комісія – 50 балів. Усього 100 балів. Критерії оцінювання творчого завдання надані у Додатку 2.

4. Час виконання усього тесту складає 2 години.

1. Питання за темою

перекладознавство/вступ до перекладознавства: теорія і практика перекладу (найменування)

1. Лінгвістичні основи проблеми перекладу. Основні поняття теорії перекладу (переклад, поняття інваріанта, перекладацької еквівалентності (її види) та адекватності).
2. Погляди на принципову неможливість перекладу.
3. Суть концепцій лінгвістичної відносності здійснення перекладу, повного та відносного перекладу. Представники.
4. Лінгвістичні чинники, що перешкоджають здійсненню повного перекладу.
5. Поняття антропоцентризму.
6. Організація тексту за рівнями. Рівні в смисловій структурі тексту.
7. Поняття про вертикальну, горизонтальну та глибинну структури тексту.
8. Лінгвістичні поняття «когезія», «когерентність», «актуальне членування речення».
9. Поняття про мовний рівень змісту тексту.
10. Поняття про контекст, який входить в глибинну структуру змісту тексту.
11. Інформативність тексту. Види текстової інформації і переклад.
12. Різновиди імпліцитної текстової інформації.
13. Поняття про ситуативний контекст.
14. Поняття про мовну надмірність.
15. Поняття інваріанта перекладу.
16. Різниця між значенням і змістом тексту.
17. Види змісту тексту: денотативний, сигніфікативний, інтерпретаційний та внутрішньо мовний.
18. Поняття перекладацької еквівалентності.
19. Складові еквівалентності перекладу.
20. Адекватність перекладу. Співвідношення понять еквівалентності та адекватності стосовно перекладу.
21. Перекладні трансформації. Типологія перекладних трансформацій.
22. Основні способи перекладу інфінітива у функції обставини мети, наслідку. Навести приклади.
23. Основні способи перекладу абсолютної дієприкметникової конструкції (I та II). Навести приклади.
24. Особливості перекладу еліптичних речень із сполучником if, типу if any, if ever, if+adjective/participle, if anything, if at all.
25. Особливості перекладу прикметників із закінченням -ible/-able.
26. Особливості перекладу неозначеного артикля a та означеного артикля the.
27. Особливості перекладу числа іменників.
28. Особливості перекладу граматичних омонімів one та that.
29. Заміна частини мови під час перекладу.
30. Особливості перекладу часткових і повних інтернаціоналізмів.
31. Загальні особливості перекладу власних назв (географічні назви, ергоніми).
32. Особливості перекладу складних прикметників з української мови англійською.
33. Особливості передачі антропонімів з української мови англійською.
34. Особливості перекладу безособових, неозначено-особових, узагальнено-особових речень з української мови англійською.

35. Способи перекладу речень конструкції «підмет» + «не можу/ не можна не».
36. Застосування трансформації вербалізації структури речення під час перекладу з української мови англійською.

Література

1. Дорошенко Н.С. Основи теорії перекладу. Навч. посібник / Н.С. Дорошенко. – Харків : ХАІ, 2007. – 55 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
3. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову / В.І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 608 с.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник / І.В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 448 с.
5. Основи перекладознавства : Навчальний посібник / За редакцією А.Є. Нямцу. – Чернівці : Рута, 2008. – 312 с.

2. Питання за темою

термінознавство (найменування)

1. Об'єкт, предмет і завдання термінознавства як науки.
2. Різниця між поняттями «термінологія», «терміносистема», «термінознавство».
3. Історія термінознавства та місце, яке ця наука посідає серед наукових дисциплін.
4. Термінознавство, лексикологія та когнітологія.
5. Поняття «мова для спеціальних цілей» на прикладі англійської мови.
6. Загальнонародна та літературна мови.
7. Характерні риси літературної мови.
8. Відмінності між літературною мовою й мовами для певних цілей.
9. Поняття «спеціальна лексика», «термін».
10. Поняття «жаргон», «сленг», «професіоналізми», «арготизми».
11. Терміни і номени.
12. Поняття «історизми», «архаїзми», «пуризми».
13. Поняття наукового та технічного терміну, наукового, технічного й комерційного номену.
14. Зв'язок одиниць спеціальної лексики із поняттям та іменованим об'єктом.
15. Лінгвістичні особливості спеціальної лексики.
16. Проблема розрізнення термінів і професіоналізмів.
17. Функції терміна.
18. Проблема класифікації термінів. Підходи до класифікації термінів. Типи й класи термінів. Термінологічна типологія. Класифікація термінів за В.М. Лейчиком. Прототерміни, передтерміни, квазітерміни, терміноїди, псевдо терміни.
19. План змісту й план вираження терміну.
20. Мотивування терміну. Поняття про правильно орієнтовальні, нейтральні та помилково орієнтовальні терміни. Метафора, метонімія й синекдоха як джерела мотивування термінів. Поняття про терміноелемент.
21. Структура терміну.

22. Критерії оцінювання терміну. Однозначність, системність і впровадженість терміну як головні критерії оцінювання терміну.
23. Поняття про детермінологізацію. Стадії детермінологізації. Зміни, що їх зазнає термін під час детермінологізації.
24. Терміносистема як об'єкт термінознавства. Міжсистемне запозичення термінів. Напрямки розвитку термінології. Умови й етапи формування терміносистеми. Ознаки терміносистеми.
25. Створення нових термінів. Способи побудови термінів. Різні підходи до створення термінів.
26. Побудова термінів шляхом використання внутрішніх ресурсів мови. Багатозначність та омонімія загальнолітературних слів і термінів як джерело нових термінів. Деривація термінів.
27. Побудова термінів шляхом прямого запозичення. Повне й часткове пряме запозичення.
28. Асиміляція термінів. Поняття про кальку. Типи кальок. Вплив запозичених термінів на національну мову і національної мови на запозичений термін.
29. Запозичення термінів із класичних мов в українську. Англо-українські запозичення. Запозичення з романських і слов'янських мов в українську. Запозичення зі східних мов в українську. Запозичення з української мови у мови народів Європи.
30. Особливості перекладу термінів.
31. Поняття про міжмовні перекладні лексичні відповідники. Типи перекладних відповідників. Класифікація перекладних лексичних відповідників за способом перекладу.
32. Поняття про реалію. Типи реалій. Способи перекладу реалій. Транскодування та перифрастичний переклад як основні способи перекладу реалій. Транслітерування й транскрибування. Правила перекладу реалій.
33. Структура англійського терміну. Переклад англійських термінів і термінологічних іменних груп українською мовою.
34. Скорочення в системі термінів. Типи скорочень. Порядок дешифрування скорень. Основні способи перекладу.
35. Терміни-оніми. Терміни-власні назви. Типологія онімів. Значення і тлумачення онімів. Способи перекладу онімів з англійської мови на українську.

Література

1. Вакуленко М.О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії / Максим Олегович Вакуленко. – Київ, 2019. – 69 с.
2. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 1998-2010 рр.
3. Д'яков А.С. Основи термінотворення : Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К. : КМ Academia, 2000. – 218 с.
4. Сотнікова О.Б. Термінознавство : Навчальний посібник / Ольга Борисівна Сотнікова. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2008. – 47 с.

3. Питання за темою

основи прикладної лінгвістики (найменування)

1. Теоретична і прикладна (практична) лінгвістика.
2. Завдання і напрямки прикладної лінгвістики. Об'єкт прикладної лінгвістики. Методи прикладної лінгвістики
3. Комп'ютерна лінгвістика як прикладна лінгвістична дисципліна. Когнітивний інструментарій комп'ютерної лінгвістики
4. Поняття фрейму.
5. Гіпертекстові технології подання тексту. Теоретичні основи гіпертексту.
6. Компоненти гіпертексту. Деякі гіпертекстові системи.
7. Психолінгвістика як додаток лінгвістики.
8. Лексикографія. Комп'ютерна лексикографія.
9. Термінознавство і термінографія. Поняття тезаурусу.
10. Класифікація і види словників.
11. Лінгвістичні і нелінгвістичні аспекти перекладу. Види перекладу.
12. Семантичні, синтаксичні, прагматичні і екстралінгвістичні аспекти перекладу.
13. Машинний переклад. Типологія систем машинного перекладу.
14. Основні галузі використання машинного перекладу. Деякі відомі системи машинного перекладу. Перспективи розвитку систем машинного перекладу.
15. Теорія і практика інформаційно-пошукових систем. Основні поняття інформаційного пошуку. Типи інформаційно-пошукових систем. Інформаційно-пошукові мови.
16. Граматико-перекладний метод в навчанні іноземних мов. Прямий метод навчання іноземної мови.
17. Аудіолінгвальний і аудіовізуальний методи навчання іноземним мовам. Комунікативно-орієнтований підхід у навчанні іноземних мов.
18. Нейро-лінгвістичне програмування. НЛП як психотерапевтичний метод. Роль мовних механізмів варіативної інтерпретації дійсності в НЛП. Роль НЛП у навчанні.
19. Методика когнітивного картування.
20. Проблеми створення штучного інтелекту.
21. Представлення знань і розроблення систем, що базуються на знаннях.
22. Семасіологія як галузь лінгвістичної семантики. Семантична структура слова. Значення і зміст.
23. Лінгвосеміотика. Ономасіологія.
24. Етнолінгвістика. Мова і культура українців.
25. Соціолінгвістика. Напрями сучасних соціолінгвістичних досліджень.
26. Граматичні теорії. Морфологія. Синтаксис.
27. Когнітивна лінгвістика. Об'єкт, предмет, завдання і напрямки. Когнітивне моделювання.
28. Комп'ютерні програми як продукт прикладної лінгвістики. Арсенал прикладних лінгвістів.
29. Авторизація тексту: приклад експертизи.
30. Методи психолінгвістичних досліджень. Асоціативний експеримент.
31. Типологія словників. Арсенал сучасного перекладача. Термінологія. Терміносистема. Визначення терміна.

Література

1. Селіванова О.О. «Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми» в електронному варіанті на диску в режимі PDF. – Черкаси, 2020. – 890 с.
2. Волошин В.Г. Компютерна лінгвістика : Навчальний посібник / В.Г. Волошин. Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 382 с.
3. Дарчук Н.П. Компютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту) : підручник / Н.П. Дарчук. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017. – 351 с.
4. Карпіловська Є.А. Вступ до прикладної лінгвістики: комп'ютерна лінгвістика : Підручник / Є.А. Карпіловська. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2019. – 188 с.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник: – К.: «Академія», 2003. – 464 с.
6. Партико З.В. Прикладна і комп'ютерна лінгвістика: Вступ до спеціальностей : Навчальний посібник / З.В. Партико. – Львів : Афіша, 2018. – 224 с.

4. Питання за темою редагування перекладів (найменування)

1. Аксиоми теорії редагування та основний парадокс теорії редагування.
2. Поняття норми у редагуванні. Помилка як об'єктивне відхилення від норми.
3. Класифікація помилок за походженням.
4. Типологія мовних помилок. Макроструктурні й мікроструктурні помилки. Психологічні помилки. Логічні помилки.
5. Поняття правки у редагуванні. Види правки.
6. Поняття інтерференції. Джерело інтерференції. Лінгвістична інтерференція, її рівні. Перекладацька трансференція. Поняття девіації.
7. Логічні основи редагування тексту. Логічні помилки. Основні типи логічних помилок. Мовні помилки, що породжують логічні помилки. Амфіболія.
8. Лексико-семантичні помилки. Морфологічні помилки. Синтаксичні помилки.
9. Стилістичні помилки.
10. Механізми виникнення лексико-семантичних помилок: помилкова синонімія і помилкова етимологія.
11. Естетична норма: повторення одного і того ж слова в одному абзаці.
12. Частотні помилки: індивідуальні, регулярні та масові.
13. Граматичний аспект редагування. Рівень речення. Близькоспоріднений акцент у перекладі.
14. Канцеляризми та кальки в українській мові.
15. Україномовні засоби для оптимального перекладу російських синтаксичних одиниць іменникового типу. Уживання дієприкметника. Уживання слова «є». Подібні форми слів. Зв'язок слів зі змістом. Зайві слова.
16. Лексичний рівень редагування. Аспекти редагування: смисловий, жанрово-стилістичний, лексичний.
17. Слова іншомовного походження, плеоназми, терміни. Віддієсловні іменники. Синоніми. Багатозначні слова. Проблема суржика в українській мові.

Література

1. Власюк А. І. Основи редагування, коректури та верстки технічних текстів : навч. посібник / А.І. Власюк, Р. С. Белзецький. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 95 с.
2. Карпенко В.О. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика / В.О. Карпенко. – К. : Університет «Україна», 2007. – 431с.
3. Основи теорії редагування перекладів : конспект лекцій / Укладач : Ребрій О. В. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 88 с.
4. Партико З. Норми редагування перекладів / Зіновій Партико // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 7. – С. 132–138.
5. Різун В. В. Літературне редагування : підручник. – Київ : Либідь, 1996. – 240 с.
6. Малик Г. Д. Основи редагування перекладу : практикум / Г. Д. Малик, М. В. Якібчук. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2013. – 231 с. – Режим доступу : <http://chitalnya.nung.edu.ua/node/2770> – читати он-лайн.
7. Видавнича справа та редагування / укладач О.Е. Базанова. – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/5264486/page:72/>

Програму атестаційного екзамену розглянуто й узгоджено на випусковій кафедрі прикладної лінгвістики

Протокол № 7 від 13 березня 2025 р.

Завідувач кафедри прикладної лінгвістики

(підпис)

В.В. Рижкова

(ініціали та прізвище)

Питання творчого завдання, яке передбачає надання розгорнутої відповіді (есе)
(обсяг 300 – 2000 тис. др. знаків з пробілами)

№	Питання	Дисципліна
1	Особливі види опрацювання тексту під час перекладу.	Редагування перекладу
2	Аксіоми теорії редагування та основний парадокс теорії редагування.	Редагування перекладу
3	Правка як окремий випадок редагування тексту перекладу.	Редагування перекладу
4	Мовні помилки, що породжують логічні помилки. Амфіболія.	Редагування перекладу
5	Хибна синонімія і хибна етимологія як основні механізми виникнення лексико-семантичних помилок.	Редагування перекладу
6	Перекладні трансформації. Типологія перекладних трансформацій.	Вступ до перекладознавства
7	Фонова та імпліцитна інформація. Різновиди імпліцитної текстової інформації.	Вступ до перекладознавства
8	Проблема перекладності, неперекладності та всеперекладності.	Вступ до перекладознавства
9	Поняття перекладацької адекватності та еквівалентності.	Вступ до перекладознавства
10	Типи перекладів.	Вступ до перекладознавства
11	Гіпертекстові технології подання тексту. Теоретичні основи гіпертексту.	Основи прикладної лінгвістики
12	Психолінгвістика, соціолінгвістика і етнолінгвістика як напрямки досліджень прикладної лінгвістики.	Основи прикладної лінгвістики
13	Методи викладання іноземної мови (прямий, граматико-перекладний, аудіо-візуальний і комунікативно-орієнтований)	Основи прикладної лінгвістики
14	Лексикографія як розділ прикладної лінгвістики. Види словників. Створення електронних словників.	Основи прикладної лінгвістики
15	Типологія систем машинного перекладу. Перспективи розвитку систем машинного перекладу. Штучний інтелект.	Основи прикладної лінгвістики
16	Спеціальна лексика. Терміни, професіоналізми, жаргонізми, неологізми.	Термінознавство
17	Способи термінотворення в англійській мові. Навести приклади.	Термінознавство
18	Терміни-абревіатури. Класифікація абревіатур. Способи перекладу абревіатур.	Термінознавство
19	Поняття терміна. Критерії термінів. Проблема розмежування термінів і номенів.	Термінознавство
20	Основні способи перекладу термінів і термінологічних сполук.	Термінознавство

Критерії оцінювання творчого завдання

Незадовільно (0-29). Здобувач за результатами виконання творчого завдання не спроможний продемонструвати мінімум знань в межах навчальних дисциплін, що вивчалися.

Задовільно (30-36). Здобувач за результатами виконання творчого завдання демонструє мінімум знань. Має уявлення про основні теорії, положення та поняття в межах навчальних дисциплін, що вивчалися. Відповідь не чітка, місцями є прогалини в логіці викладення матеріалу. Можуть бути стилістичні, граматичні, орфографічні помилки. Відсутні знання архітекtonіки тексту.

Добре (37-43). Здобувач добре орієнтується і має достатньо тверді знання стосовно основних теорій, положень та понять в межах навчальних дисциплін, що вивчалися. Відповідь чітка, логічно побудована, із незначними стилістичними огріхами. Текст відповіді оформлено з дотриманням загальних вимог (поля, абзац і т.д.).

Відмінно (44-50). Здобувач досконально знає основні теорії, положення та поняття в межах навчальних дисциплін, що вивчалися. Розгорнуто та обґрунтовано дає відповідь в межах творчого завдання. Відповідь чітка, логічно побудована, без або з незначними стилістичними огріхами. Текст відповіді оформлено з дотриманням загальних вимог (поля, абзац і т.д.).